

Майзель Н.И., Небылицын В.Д., Теплов Б.М. Психологические вопросы отбора // Инженерная психология /Под ред. А.А. Леонтьева, В.П. Зинченко, Д.Ю. Панова. М., 1964. 8. Шопіна І.М. Щодо визначення поняття ефективності професійної діяльності слідчих ОВС України // Право і безпека. 2003. №2'3. 9. Матузов Н.И. Правовая система и личность. Саратов, 1987. 10. Мельник К.Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики) / Автореф. дис... канд. юрид. наук. Х., 2002.

Надійшла до редколегії 10.01.05

О.О. Жук

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОВС УКРАЇНИ

Страховання є досить ефективним механізмом соціального захисту населення. В правовій площині страховання розглядається як економічні відносини, за яких страховальник сплатою грошового внеску забезпечує собі чи третій особі в разі настання події, обумовленої договором чи законом, виплати відшкодування страховиком. Останній утримує певний обсяг відповідальності, для забезпечення якої поповнює та розміщує резерви, здійснює превентивні заходи щодо зменшення ризику, у разі необхідності реалізує перестраховання.

Страховання може здійснюватися на добровільній чи обов'язковій основі (Закон України «Про страховання» передбачає 22 види добровільного та 41 вид обов'язкового страховання). Обов'язкова форма страховання запроваджується державою, коли страховий захист пов'язано з інтересами не тільки окремих страховиків, але й усього суспільства. Серед таких видів розглядається і обов'язкове особисте страховання працівників органів внутрішніх справ.

За даними державного відділу з охорони праці в 2004 р. на підприємствах, в установах і організаціях системи МВС України зафіксовано 853 нещасних випадки (рядовий і начальницький склад – 659 випадків, вільнонайманий склад – 29 випадків, військовослужбовці – 165 випадків), із них 33 випадки зі смертельними наслідками (рядовий та начальницький склад – 24 випадки, військовослужбовці – 8 випадків, вільнонайманий склад – 1 випадок). Витрати на відшкодування шкоди, завданої потерпілим, у 2004 р. склали близько 102 тис. грн.

У вітчизняній науковій літературі проблеми страхового забезпечення працівників ОВС досліджувались в роботах невеликої групи фахівців. До них варто віднести роботи Бандурки О.М. [1], Кінашук Л. [2]. В той же час наукові дослідження в галузі особистого страховання не є традиційними для юридичної науки України. Серед напрацювань останніх років відсутні монографічні роботи, засновані на оригінальних документах, архівних і статистичних першоджерелах. Цим і обумовлюється вибір теми, цілей, задач, об'єкта даного дослідження.

Метою роботи є дослідження особливостей реалізації страхового забезпечення працівників ОВС.

Мета страхування полягає у відшкодуванні збитків. Важливою рисою є те, що ці втрати повинні бути викликані випадковою подією. Поняття «випадкова подія» – важлива риса страхування, для якої характерні наступні ознаки: передбачуваність в масі явищ, випадковість появи, можливість оцінки збитку, повторюваність, відшкодування в межах коштів страхового фонду, юридичний захист порушених прав за договором страхування.

З часом розвиток економічних відносин утворює передумови для появи нових видів страхування, раніш невідомих українському законодавству. В даному напрямку нас цікавить державне обов'язкове особисте страхування, оскільки, власне, йому, відповідно до ст.23 Закону України «Про міліцію» та Положення про проходження служби рядовими і начальницьким складом органів внутрішніх справ України, підлягають працівники органів внутрішніх справ.

Обов'язкове державне страхування працівників ОВС існує з 1991 р. Відомо, що професія працівника ОВС входить до найбільш небезпечних, тому що виконують свої службові обов'язки в умовах підвищеного ризику та небезпеки. Динаміка травматизму з 1992 – 2004 рр., пов'язаного з виконанням службових обов'язків, в органах і підрозділах системи МВС України представлена в таблиці 1. У Концепції національної безпеки України вказується, що правоохоронні органи протидіють внутрішнім загрозам воєнного характеру, борються зі злочинністю та забезпечують захист населення в разі катастроф, епізоотій тощо [3]. При цьому ризик (індивідуальний) для життя працівників ОВС прирівнюється до ризику при випробуваннях літаків-винищувачів.

Обов'язкове страхування проводиться на основі вимог законодавчих актів, в яких передумовлені: кількість об'єктів, що підлягають страхуванню; обсяг страхової відповідальності; норми страхового забезпечення, права та обов'язки сторін, які беруть участь у страхуванні, порядок встановлення тарифних ставок страхових платежів та інші питання [4, с.41–47].

На сучасному етапі ще не сформувалася стійка база, яка б дозволила стати обов'язковому державному особистому страхуванню ефективним засобом забезпечення компенсації шкоди життю та здоров'ю, яка була завдана державним службовцям під час виконання ними службових обов'язків.

Треба зазначити, що ст. 7 Закону України «Про страхування», не включає державне обов'язкове особисте страхування працівників органів внутрішніх справ. Слід сконцентрувати увагу на ст. 5 даного Закону, згідно з яким обов'язкові види страхування запроваджуються законами України, мають бути включені до Закону України «Про страхування», та встановлює заборону здійснення обов'язкових видів страхування, що не передбачені цим законом.

Страхування працівників органів внутрішніх справ здійснюється у відповідності до Положення про порядок і умови державного обов'язкового особистого страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ [5]. Страховиком цієї категорії працівників є НАСК «Оранта».

Страхові платежі з державного обов'язкового особистого страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ, джерелом яких є кошти державного бюджету, включаючи витрати НАСК «Оранта» на його проведення в розмірі 6 % загальної суми цих платежів, вносяться МВС на спеціальний рахунок НАСК «Оранта».

Платежі з державного обов'язкового особистого страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ, джерелом яких є кошти, отримані від їх госпрозрахункової діяльності на підставі цивільно-правових угод, вносяться ними на спеціальні рахунки НАСК «Оранти». Страхові платежі, не використані в поточному році на внесення страхових сум, підлягають зарахуванню до чергових платежів, а кошти, яких не вистачає, вносяться МВС. МВС здійснює розрахунки з НАСК «Оранта» централізовано щомісяця до 25 числа з розрахунку 1/12 річної потреби.

Головні управління (управління) МВС в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, інші органи і підрозділи внутрішніх справ, безпосередньо підпорядковані МВС, а також його самостійні головні управління щомісяця до 20 числа вносять на поточний рахунок МВС 1/12 суми платежу з державного обов'язкового особистого страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ, що утримуються за рахунок місцевих бюджетів, коштів міністерств і відомств.

Розміри страхових платежів визначаються щорічно НАСК «Оранта» за погодженням з Мінфіном під час формування бюджету на наступний рік.

Страховик виплачує страхові суми:

а) особам рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ (їхнім спадкоємцям) у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, одержаних при виконанні службових обов'язків, пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку і громадської безпеки, боротьбі із злочинністю:

– у разі одержання застрахованим тяжкого поранення (контузії, травми або каліцтва) – в розмірі чотиримісячного грошового утримання, легкого поранення – в розмірі двомісячного грошового утримання за останньою посадою, яку він займав;

– у разі встановлення застрахованому інвалідності, що настала у період служби (роботи), але не пізніше як через 3 місяці після звільнення зі служби (роботи) чи після закінчення цього строку, але внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце при виконанні службових обов'язків:

інвалідові I групи – в розмірі п'ятирічного грошового утримання;

інвалідові II групи – в розмірі чотирирічного грошового утримання;

інвалідові III групи – в розмірі трирічного грошового утримання;

– у разі загибелі (смерті) застрахованого його спадкоємцям (після подання свідоцтва про право на спадщину) – в розмірі десятирічного грошового утримання загиблого (померлого) за останньою посадою, яку він займав.

Виплата страхових сум здійснюється з розрахунку грошового утримання, передбаченого чинним законодавством за останньою посадою на день виплати страхової суми.

б) особам рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ (їх спадкоємцям) у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, одержаних у період проходження служби, – у розмірах, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 1992р. № 627. Вказаною постановою встановлено, що:

- у разі загибелі або смерті застрахованого його спадкоємцям – у розмірі 100-кратного мінімального прожиткового рівня на час загибелі або смерті;

- у разі втрати застрахованим працездатності, що сталася внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, одержаних в період проходження служби (зборів), – у розмірі, залежно від ступеня втрати працездатності, що визначається у процентному відношенні до загальної суми страхування на випадок загибелі або смерті.

Виплата зазначених страхових сум у зв'язку з настанням страхової події провадиться за вирахуванням раніше виплачених страхових сум (з цього виду страхування) за цю ж саму страхову подію. При цьому страхова сума виплачується незалежно від виплат з інших видів страхування і виплат, здійснюваних у порядку відшкодування збитків.

Вимоги про виплату страхової суми застрахований або його спадкоємці можуть пред'явити страховику протягом трьох років з дня страхової події. Виплата страхових сум провадиться у семиденний строк з дня отримання страховиком усіх необхідних документів від застрахованого (в разі загибелі – від його спадкоємців) та органів (підрозділів) внутрішніх справ.

У разі відмови у виплаті страхових сум страховик у семиденний строк письмово повідомляє про це застрахованого або його спадкоємців і відповідні органи (підрозділи) внутрішніх справ із зазначенням причин відмови.

Спори між застрахованим (його спадкоємцями) і страховиком щодо виплати страхових сум вирішуються в установленому законодавством порядку.

Виплата страхових сум, при настанні страхових подій, провадиться страховиком за місцем проживання (прописки) застрахованого шляхом їх перерахування на особистий рахунок одержувача в установі банку, видачі чека банку або переказу грошей поштою за рахунок одержувача.

Неповнолітньому одержувачу виплата страхової суми провадиться лише шляхом перерахування на його особистий рахунок в установі банку за місцем проживання з одночасним повідомленням про це відповідного органу опіки і піклування.

Якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма, каліцтво) або захворювання застрахованого пов'язані із учиненням ним навмисних чи інших винних дій, відповідні документи органами (підрозділами) внутрішніх справ не оформляються і страхові суми не виплачуються. Інструкція про порядок проведення державного обов'язкового страхування осіб рядо-

вого, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ в системі МВС України до таких дій відносить:

- вчинення застрахованим дій, в яких органами слідства, дізнання або судом встановлені ознаки умисного злочину;
- вчинення застрахованим дій, наслідки яких, згідно з висновком слідчих органів, дізнання або суду, а також згідно з матеріалами службової перевірки органів внутрішніх справ, безпосередньо пов'язані з алкогольним, наркотичним чи токсичним сп'янінням;
- учинення застрахованим членоушкодження з метою одержання страхової суми.

Визначення ступеня тяжкості одержаного поранення (контузії, травми, каліцтва) провадиться військово-лікарськими комісіями на підставі переліку поранень, контузій, травм і каліцтв, що належать до тяжких або легких.

При одержанні застрахованим у період проходження служби поранення (контузії, травми, каліцтва), за наслідками якого він не підлягає звільненню зі служби через хворобу або обмежений стан здоров'я, відповідними військово-лікарськими комісіями, які визначають придатність до служби на підставі акта про обставини одержання поранення (контузії, травми, каліцтва) після медичного обстеження, йому видається довідка про поранення (контузію, травму, каліцтво).

У разі втрати застрахованим довідки про поранення (контузію, травму, каліцтво) військово-лікарською комісією при його зверненні видається дублікат цієї довідки із зазначенням у правому верхньому куті «Дублікат взамін загубленої».

На підставі вище викладеного, можна зробити наступні висновки, що особливістю особистого страхування працівників ОВС є те, що ризики розглядаються тільки в умовах виконання службових обов'язків, що і потребує реалізації цього виду тільки при участі такого страхувальника, як держава.

Є нагальна потреба використання закордонного досвіду з метою розробки ефективних у практичному відношенні рекомендацій щодо особистого страхування співробітників ОВС, що безумовно сприятиме підвищенню рівня їх професійної діяльності. У наступних наукових працях ми передбачаємо приділити цій проблемі належну увагу.

Список літератури: 1. Бандурка О.М., Соболєв В.О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ: Підручник. Х., 2000. 2. Кінашук Л. Особливості проведення страхування співробітників правоохоронних органів в Україні та за кордоном // Підприємництво, господарство і право. 2003. №12. 3. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України // Голос України. 1997. 4. Нечипорук Л.В. Закон України «О страховании»: Комментарий. Издание второе исправленное и дополненное. Х., 2004. 5. Постанова КМУ «Про внесення змін до Положення про порядок і умови державного обов'язкового особистого страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ республіки» від 19 листопада 1992 р. № 627.

Надійшла до редколегії 10.01.05